

Provèrbes e dires

La lèbre

* **La lèbre es a qui la lança : e lo lapin a qui lo pren.**

(A cadun çò que li reven)

* **Un lança la lèbre e l'autre la tua.**

**cf. Los unes tiran las castanhas del fòc,
los autres se las manjan** *(I a tojorn de profitaires)*

* **Val mai una lèbre al sac que tres doas que còrron.**

**cf Val mai una sarda sul pan qu'un perdigal que vòla
Val mai téner qu'esperar**

Un « tiens » vaut deux « tu l'auras »

* **Cal pas còrrer doas lèbres al còp
Del temps que lo can pissa, la lèbre fugís**

(Cal pas dispersar son accion)

* **Om caça pas las lèbres amb un tambor**

(Se cal gardar de divulgar sas intencions)

* **Tant val la lèbre pel can coma pel caçaire**

(se ditz per obtèner un partatg equitable)

* **Se volètz arrestar la lèbre, maridatz-la.**

(se ditz d'una causa de mal far)

* **La lèbre i passariá entre las cambas
que diriá que l'a pas vista.**

(se ditz d'un messorguèr)

* **Voler far creire que las lèbres fan d'uóus**

(prene qualqu'un per un nèci)

* **Trobar la lèbre al jaç** *(traçar qualqu'un en çò sieu)*

* **Es un trabalh a far venir lèbre** *(un trabalh abrutissent)*

* **Esser pauruc coma una lèbre.** *(èsser coard)*

Andrieu LAGARDA

Mot del Cap-redactor

Capèl bas !

Amics... avèm passat los **100** numeròs de nòstra revistòta.

Durbissèm ara, tre març de 2012 una tièra novèla !

Coma foguèt decidit a la darrièra AG, serà lo *Felip Depaire* que s'ocuparà tre ara de recampar los articles e de butar als calams, los escrivans potencials...

Inventèri lo titol, pecaire, e dempuèi la debuta de l'Escòla Occitana d'Estiu, en 1972 ; tusta buta, a la bimbòla, m'èri cargat dels «*Camins d'Estiu*» amb un punhatòt de valents atestudits...

Mas los valents ; se fan de mai en mai vièlhs e... malautoses...!

Escapèri pas al sòrt comun. Ongan, manquèri, ieu, un còp de mai, de me pèdre las aucas e los neuronas...

Passèri atal mon Nadalet a l'Espital d' Agen...

Per astre, soi tornat un pauquet anant pr'aquò ; per assegurar un tròç de velhada amb «*Mos Sovenirs*» de Jansemin, a l'Escòla d'Ivèrn de Burlats e presentar nòstra conferença contada amb Teresa Duverger « A l'entorn de Jansemin » : « Mos sovenirs – Letra A Silvan Dumon. – Marta L'innocenta. »

Mas me sentissi gaireben a la refòrma ! Pas pro fisable solide, per assegurar mai la direccion complèta de la revistòta.

Demòri pr'aquò amb vosautres dins la còlha... tant que pòdi!

Tenètz vos fièrs.

Marcèu ESQUIEU

Mot del President

Amics e aderents

de l'Escòla Occitana d'Estiu (EOE-IEO 47),

Vaquí un novèl *Camins d'Estiu*, bulletin interior de nòstra associacion. Avèm mancat a la regularitat que voldriá al mens una parucion annadièra, mas lo contengut d'aqueste numero, o veiretz, es variat e interessant.

Mercè a Felip Depaire, administrador vilanovés, d'aver acceptat de prene la responsabilitat de « *Camins d'Estiu* ».

Coma o sabètz, la nòstra associacion es a l'encòp la seccion departamentala de l'Institut d'Estudis Occitans, e l'organisatritz de dos estagis linguistics interregionals : l'Escòla Occitana d'Estiu (a Vilanuèva d'Òut) e l'Escòla Occitana d'Ivèrn a Burlats prè de Castras.

Las activitats departamentalas se desvolopan (mas tròp lentament!), gràcias notadament a la Quinzena Occitana, finançada pel Conselh General, dins laquala trabalham amb d'autres associacions

occitanistas, dont los « ATP de Marmanda », que son aderents a l'EOE.

Los estagis linguistics se pòdon far mercés als benevòles, que venon mai que mai d'en defòra d'Òut e Garòna.. Benevòles, mas professionals pels metòdes d'ensenhament, per la qualitat dels talhièrs proposats, de las conferéncias. O gausi dire, per qu'es la vertat : la formacion linguistica practicada dins aquels dos estagis es seriosa, modèrna, eficaça, en mai d'èstre agradiva e conviviala. Nos i cal far venir de monde : nenets e lor familha, adolescents, adultes, papès : pas de risque que sián decebuts.

L'escòla d'ivèrn venenta, en 2013, ne sèm luènh encara.

Mas la d'estiu arriba : començarà lo 12 d'agost. Mercé a totes de far circular l'informacion. Cal que nòstra escòla de 2012 siá una capitada... pel plaser d'èstre nombroses, e tanben per mostrar als elegits, a las collectivitats, que representam quicòm que compta.

Pèire BOISSIÈRA

Novèlas de l'associacion

A• Bilanç de las activitats de 2011

- **11ª Dictada occitana a Vilanuèva d'Òut** lo 29 de genièr : febla participacion (dròlles an d'activitats esportivas, la dictada es dificila de preparar en classa perque es la debuta de l'annada, dificultat per far bolegar lo monde...).

- **8e Escòla Occitana d'Ivèrn a Burlats** del 28 de Febrièr al 4 de Març : bona participacion 25 estagiaris ; cambiament de luòc, lo Molin dels becabòsques, luòc agradiu e adaptat a l'estagi mas punt negre la restauracion de marrida qualitat ; bon acuèlh dins la comuna de Burlats ; vertadièr partenariat amb lo Centre occitan del país Castrés.

- **Prima dels poètas** lo 12 de Març a Vilanuèva : cambiament de luòc, autre estanquet "La Croché"; un quarantenat de participants ; condicions d'es-cota pas bonas a causa de l'agençament de la pèça.

- **Presentacion d'un libre al local de l'EOE** lo dimècres 23 de març en serada lo Frederic Fijac organizèt al local de l'EOE una presentacion del libre "La Bestia de totes las colors" de Chantal Fraisse, amb présencia de l'autor e de l'editor. Per una primièra, un dotzenat de personas participèron a n'aquela presentacion.

- **Quinzena occitana en Òut-e-Garòna** del 26 d'Abrial al 8 de Mai : aquesta manifestacion es organizada per las 5 associacions occitanas del 47 (ACPA, ATP Marmanda, Agenés Terra Occitana, EOE-IEO 47 e Oc-Bi 47) en partenariat amb lo Consèlh General. Prepausan mantunas animacions sul departament : conferéncias, bal, concèrt, animacions dins las escòlas, passejadas... L'EOE-IEO 47 prepausèt : 9 conferéncias toponimicas menadas ; una conferéncia de presentacion de la lenga a Villeréal ; 1/2 jornada de descobèrta de la lenga e iniciacion a Monbahus seguida de l'Inauguracion de la Quinzena

L'occitan blos

Preterit o Passat compausat ?

«Foguèt encargat de far los corses en 1957.»

Quand parlatz de quicòm que se situa dins lo passat, i a dos cas-es : siá la causa se situa dins un periòde qu'i sèm pas pus dedins (*Lo vegèri ièr*) ; siá se situa dins un periòde qu'i sèm encara dedins (*L'ai vist aqueste matin*). Dins aqueles dos exemples, de segur lo periòde de referéncia es la jornada.

Çò que fa que dins lo compte-rendut d'un eveniment que se situa per exemple una mesada abans lo moment present, lo temps que s'emplega dins un occitan blos e natural es lo preterit (*cantèri, bastiguèri, batèri*) e non pas lo passat compausat (*ai cantat, ai bastit, ai batut*).

Joan Fay ..., menat per son filh Miquèl, participèt a bona part del Consistòri. (Nadal Lafont, Lou Felibrige, genièr de 2012, p. 20).

Lo beure d'onor reüniguèt les Majorals e les felibres de la Mantenéncia. (Ibidem).

S'ausiguèron tanben la parlicada... de Joan Fay... e l'intervencion de Miquèl Jabiòl. (Ibidem).

Majorals e majoralas seguèron lo Capolièr. (Ibidem).

Dissabte 3 de desèmbre se tenguèt a Tolosa lo primièr acamp de la novèla mantenença. (Ibidem)

Lo Capoliè declarèt oficialament creada la Mantenença de Gasconha - Naut Lengadòc. (Ibidem p. 21) L'amassada se contunhèt doncas pèr un escambi sus las accions a menar. (Ibidem)

Defuntèt a Barcilona lo 17 de novèmbre passat lo Sòci dau Felibritge Enric Garriga Trullols. (Ibidem p. 37) (Pel confòrt de lectura dels lectors, ai metudas totes las citacions en grafia occitana, mas sense cambiar res a la lenga. L'original pòrta, per exemple : «Defuntè à Barcilouno lou 17 de novèmbre passa lou Sòci...»).

La lei Deixonne foguèt votada lo 22 de decembre de 1951. (La Setmana, 23 de decembre de 2011, p. 6).

Marcèu Esquieu foguèt encargat... de far de corses d'occitan (a gratis) en 1957. (La Setmana, 23 de decembre de 2011, p. 7).

Aquel emplec del preterit es comun a totes las fòrmas d'occitan, quin que siá lo dialècte. Quand mencionatz un eveniment que se situa a un moment del passat ont la data es precisada, lo mai sovent es lo preterit que s'emplega : «Lo 12 de decembre, a Vitòria, lo president de la Region Aquitània e del govèrn basc sgnèron una convencion.» Dins una tala frasa, es pas possible de dire «an signat».

Jacme TAUPIAC

Val mai estre mòra ric que crestian paure.
 L'argent pòrta medecina. L'argent fa cantar los òrbs.
 Plèu totjorn sul banhat (La pèira tomba totjorn al clapièr)
 L'argent va a l'argent.
 L'argent es de mal ganhar. L'argent se ganha pas a carradas.
 L'argent se compta dos còps.
 Plaidament, manjament d'argent.
 Pichon profit emplís la borsa.
 Pèrda d'argent es pas mòrt d'òme
 Cadun paga amb sa moneda.
 L'argent a pas de coa. L'argent a la coa lisa.
 L'argent durbís totas las pòrtas.
 Argent degut es pas en pòcha.
 L'argent de glèisa se'n va coma es vengut.
 L'argent es un bon vailet, mas un maissant mèstre.
 Val mai gents qu'argent.
 Per pagar e per morir, es totjorn tròp matin.
 L'enveja de ganhar fa pèdre...
 Sens argent se canta pas messa.

Un avare : *pacre, pelaud, cagadur, cagamalhas, cagaprim, raicivada, rasclamilhàs, detcrocot, racós, rascàs, rascanha, sarrat, sarra-piastras, sarraliards, cusson...*

Fa dos còps d'una alumeta.
 Escorgariá un pesolh (*un peu*) per n'aver la pèl.
 Copariá un pial en quatre per n'aver la mesolha.
 Vend lo molin mas se resèrva l'aiga.
 Vòl la còca e mai los sòus.
 A paura que la tèrra li manque.
 Gausa pas escupir, de paura d'atrapar set.
 Es tament rascanha, que te balhariá pas mesma la ronha.

Gravadura de J.J. Grandville

Los que tiran lo diable per la coa :
 Li manca totjorn cinc sòus per far un franc.
 A tant d'argent coma un grapalh de plumas.
 Quand òm a pas un sòu en pòcha, cal aver de mèl en boca.
 Dieu fa pas totes los paures : n'i a fòrça que s'i ajudan.

Joan RIGOSTA

en rapòrt amb la senhalizacion bilingüa feita dins lo vilatge ; d'animacions en centre de lésers ; d'espectacles contats a Monbalen e Boé e un concèrt de cant a Laroque-Timbaut.

La subvencion tocada per l'EOE-IEO 47 servís a pagar en granda partida las animacions + una partida del secretariat per la coordinacion del trabalh.
 - **37ª Escòla occitana d'estiu** del 14 al 20 d'agost a *Vilanuèva* : 105 estagiaris en 2011 // 107 estagiaris en 2010 ; bona participacion dels dròlles 25 en 2011//22 en 2010 e joves 12 en 2011//9 en 2011 ; mai de familhas.

Punt positiu : serada de clavadura de l'estagi al còr de la vila en partèrnat amb la comuna de Vilanuèva

Decas : setmana tròp corta, manca d'explicacions en francés lo primièr jorn, luòc isolat de la vila, la puntualitat.

Qualitats : la lenga, lo banh linguistic permanent, professionalisme de l'ensenhament, la convivéncia, los escambis, diversitat de las activitats, l'interdialectalitat, ...

Prepausicions : melhorar la comunicacion e l'informacion sus internet, mandar pro d'ora las entresenhas per la formacion professionala, visitas dins lo sector environemental, ajustar pels joves d'activitats esportivas, melhorar la puntualitat, melhorar la preséncia del gascon a la libreria.

- **Libreria** : foncciona plan pendent los estagis mas baixa de la frequéncia a la botica.

- **Corses per adultes** menats per la nòstra associacion : St Sylvestre, St Pierre de Clairac, Agen e Monflanquin : un vintinat de participants. Pus de cors a Vilanuèva perque pas de professor per remplaçar lo Frederic. Lo Felip manten un rencontre e conversacions a Vilanuèva cada darrièr divendres de cada mes, una còla de 5 a 8 personas son acostumadas a venir.

Aquestes corses son organizats en partenariat amb l'IEO Aquitània. Pel moment lo Consèlh general 47 dona res pels corses per adultes. L'IEO Aquitània nos a entrenhat sus aquel problèma, se aquò dura, poirà pas manèner los corses sul 47.

- **Activitats annexas** : trabalh linguistic fait per de membres de l'associacion donèron lor retribucion a l'associacion ; una altra associacion occitana paga a l'associacion l'ocupacion d'una partida del local + secretariat ; l'IEO nacional rompèt, fin de genièr 2011, la convencion amb nosautres pel secretariat assegurat per l'EOE, per de rasons financièras ; una comission departamental foguèt creada amb administradors locals per desvelopar las accions localas, un còp per mes s'amassa al burèu. ; pels desplaçaments dels benevòls en 2011, una letra lor serà mandada per la deduccion fiscala.

Bilanç financièr de 2011

Bilanç negatiu, perta de 6677 € per l'annada.

En 2010 lo bilanç èra positiu de 2927 €.

Aquò s'explica :

- per d'augmentacions de las cargas de fonccionament de l'associacion e de las tarifas de prestacions dels locals logats per l'organizacion dels estagis.

- e subretot per de baixas de las vendas de libres/CD, de las activitats annexas tornadas facturar, e de las subvencions.

Perspectivas financièras : demora encara un pauc de reserva per ténèr una annada. Se l'exercici 2012 èra el tanben deficitari, la situacion financièra de l'associacion vendria problematica. Coma las subvencions an pas aumentat, cal que las autras recèptas o fagan, amb per començar una bona frequentacion per l'Escòla d'aqueste mes d'agost.

B• Projèctes 2012

- Dictada occitana a Vilanuèva d'Òut

Foguèt decidit a un CA de supendre l'organizacion de la Dictada a Vilanuèva en 2012. Veirem en 2013 se la tornam far o pas.

- 9ª Escòla Occitana d'Ivèrn a Burlats (81) del 20 al 24 de Febrièr 2012 : participacion 23 estagiaris, un pauc mens qu'en 2011 e mai d'estagiaris a la jornada ; una convencion foguèt signada entre lo CFPO Miègjorn-Pirenèus e l'EOE-IEO 47 per permetre a la nòstra associacion d'acuelhir d'estagiaris en formacion professionala contunhada ; lo Molin dels becabòsques prepausèt de repais faits per un professional de la comuna emplegat pel Molin, melhora qualitat ; bon acuelh dins la comuna de Burlats (encontre amb lo conse, ofèrta de l'aperetièu d'inauguracion dins una sala de la comuna, mesa a disposicion a gratis d'una sala d'espectacle) ; vertadièr partenariat amb lo Centre occitan del país Castrés (animador de dança e conferencièr a gratis, prepausicions de grops, espandiment de las entresenhas localament, rapòrt amb la comuna, ...).

- Quinzena occitana en Òut-e-Garòna del 16 al 31 de Març

Prima dels poètas : pas gaire de public (d'autres manifestacions lo meteís ser, cambiament de luòc fòra la vila ?). Pas d'articles de premsa, çaquela la comunicacion foguèt feita coma de costuma. Serada un pauc tròp longa. Çaquela cal manténer aquela manifestacion poetica.

Prepausicions : far la traduccion francesa abans lo poèma legit dins sa lenga originala. Ensayar un autre luòc en vila.

Conferéncias toponimicas : monde mai interessats que l'an passat, la capitada de las conferéncias dependià de la comunicacion feita per la comuna e la comunautat de comunas. Ont las collectivitats avián plan fait lo trabalh de ligam, i aguèt un public. Lo public èra mai important quand dins la collectivitat aviam un corresponent local que nos ajudèt dins los ligams amb la comuna o la CC. Las conferéncia aguèron una bona cobertura dins la premsa.

Prepausicions : far una tièra de correspondents locals per canton per nos ajudar dins las manifestacions a venir, ensayar de far passar d'articles dins la premsa mai sovent.

- Serada conferéncia-contada sus Jansemin : los animadors foguèron plan contents, un trentenat de participants.

- «Monsenh del Porcanhac» de Marcèu Esquieu

Revirada occitana de «Monsieur de Pourceaugnac», comédie-balet de Molière (1669.)

64 p.-8 € - En çò de l'autor : Nadalia - 47340 HAUTEFAGE LA TOUR

Notatz plan. Dins aquela comedia-balèti famosa, se tròban doas scènas en occitan de Pezenàs ! (Acte 2 : scènas 7 e 8.) « Lucette contrefaisant une languedocienne... ».

Atal, ai pas agut besonh de cambiar res a las tiradas d'aicesta Luceta.

* Coma se faguèt a l'EOE per *Antigòna - Aristofanada - Fortunat - e Patalin*, en 2012, sètz convidats a la nòva lectura teatralisada de «Monsenh del Porcanhac» adobada en abans primièra, per 4 comedians de la Rampa.

- dijòus 16 d'agost a 15 h, Vilanuèva d'Olt, licèu l'Ostal. Intrada liura.

** Darrièra novèla. **La Rampa-TIO** anonça, per 2012- 2013... la creacion de la pèça de Molière revirada en occitan pel Marcèu Esquieu. Manquès-setz pas de convidar los comedians de la venir puèi jogar dins vòstra citat...

- «Camilha, un dròlle del país d'Òc» de Robert Gilis

Préfàcia de Frederic Fijac. Roman bilingüe, d'un costat en occitan de l'autre en francés.

186 p. - 17 € - Editions du Bord du Lot - 10 Boulevard Danton - 47300 Villeneuve sur Lot - 05 53 49 45 23 - www.bordulot.fr

«*Quand pensi a la vida de mos aujòls al final del sègle dètz e nòu me sembla tornar un moment amb els. Patissi coma patisson al trimadis, me regaudissi come els, en s'escaudurant davant lo fuòc al canton, en niflant lo bon odor de las castanhas que petonejan dins la padela traucada, ...*»

L'argent...

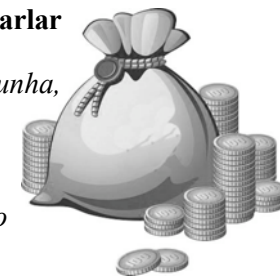
Provèrbis e biaisses de parlar

L'argent : la dardena, los sòus, la pecunha, los picalhons, la ramilha, lo clècus...

L'argent tin-tin :

S'as pas de tin-tin, auràs pas de catin...

Quand ma pòcha fa tin-tin, tot lo monde es mon cosin...

Aquel a de sòus coma un can de piuses (de nièras)

Aquels, son avodats a Santa Pecunha...

A desterrat la topina.

Aqueste, manjarí lo verd e lo sec. A las mans traucadas

D'argent, ne cal (mas l'argent fa pas tot...)

Se vas a la fièra sens argent, lèva lo nas e tòrna te'n.

«*As aquí vint sòus, per te crompar pastilhas o sus cavalets de fusta cavalari. Va t'amusar amb los autres, Marcelon !*»

Per far plaser a la Mamà, me sarrèri enfin d'un cuvat bèl copat en dos, emplenat d'aiga e que i nadava dessús qualque guit foiròs desalatat. Era mestier de lo pescar atal amb la canavera e l'anèl gròs pindolaire a cap de fial...

La gitana que teniá botiga, ajudava los caganises tròp mala-dreits, coma ieu. Se podián ganhar atal lecariás menudas e barranquinas.

Pesca feita, a pro pena, e plan content, tornèri atal a ma maire, lo sucreiton de veire... que de segur a l'otal nos fariá besonh...

***

A l'ostal, quand èri encara per nàisser, avián barrada una pòrta dins la paret, per adobar una cambreta a mos parents e lor i quitar atal un pauc d'intimitat.

Aquí nasquèri. Aquí moriguèt ma maire, qu'aviái que dotze ans, pecaire !

Tota mon enfança, coneguèri tala, la cambreta.

Lo leit paure de cerièr cerat. L'enfilada de fusta placada, amb dessús pausats, dos peisses exotics bessons conflats de pailha, dels uèlhs grandasses escarcalhats que m'agachavan...

Color de mar al mitan de l'enfilada, un vas de veire espès tintat. Lo miralh grand fumós dins son cadre de gip daurat...

Al cabès del lèit, la crotz de coire lusenta, amb lo candelièr rosinós e lo ramelet de laurièr sec benenesit, a posita sus la taula de nuèit, per nos i parar de drl pericle e de totis mals : « *a fulgure tempestatis, libera-nos, domine!* »...

Cinquanta ans pus tard, quand foguèt dubèrta tornamai dins la paret, la pòrta doblidada, i solfinèri encara, coma dins un gabinet de pèira, una flairor prusenta de moisidura...

Un grand voidè desesperat de ne plorar...

Uèi, sabi, que de nomenar encara simplament de causas umilas, de las cridar pro fòrt per lor nom... me tòrnan vivas un còp encara, de turras mòlas e de cendres caudas, a las pòrtas de l'ivèrn...

Marcèu *ESQUIEU*

Dins l'edicion

- «**Patalin : l'enganaire enganat**» de *Marcèu Esquieu*

Farcejada del sègle XV, plan revirada a l'identic en vèrses oc-sillabics, amb lo tèxt francès-vièlh a posita.

140 p.- 10 € - Adreïça çai-jos.

- Rencontres dels corses per adultes a Laroqua amb spectacle de Maria-Odila : pauc de monde (10 personas) mas de monde interessats per la lenga.

- **Manifestacion a Tolosa** un autobús foguèt organizat per la nòstra associacion per desparts a partir del Vilanuèves e de l'Agenés. Un trentenat de personas participèron.

- **38e Escòla occitana d'estiu a Vilanuèva**

- programa çai-junt

- escoleta : trobar una persona per remplaçar Lucia

- talhièr amb Maria-anna Chateaufort per trabalhar sus l'Agenés occitan

- proposicions de passejadas pel dimècres : • caminada lo long d'Òut a Sint-Salvèstre amb de moment de cant (Pèire) e de contes (Maria-Odila) • Musèu del Fetje gras a Frespech per Ives Boissière • passejada contada a Gavaudun per Bernat Bergé.

- dedicar l'escòla a l'Enric Garriga Trullols, de veire amb lo CAOC per l'organizar

- **Corses per adultes** : rencontre amb lo Consèlh General 47 pel finançament dels corses e per las despensas de desplaçaments dels benevolts caldrà trobar una altra solucion

- **Pòle ressorsas**

Lo Consèlh general 47 vòl una associacion unica dins lo domeni de l'occitan. Las 4 associacions d'Òut e Garona (*ACPA, ATP Marmanda, EOE-IEO 47 e Oc-Bi Aquitània*) devon far una Union d'associacions per simplificar las demandas de subvencion al Consèlh General 47. Las associacions trabalhèron donc tota l'annada 2011 sus aquel projècte d'union. A l'ora d'ara lo projècte es metut de costat per de rason de fonccionament incompatible amb lo fonccionament de las autras collectivitats (*Consèlh Regional d'Aquitània*). Las associacions an donc tornat demandar caduna la lor subvencion al Consèlh general 47.

C• Consèlh d'Administracion e Burèu 2012

- Consèlh d'Administracion 2012 : *Bernat Bergé, Joan-Jacme Bèzelgues, Pèire Boissière, Olivèr Caponi, Maèla Cloarec, Felip Depaire, Maria-Odila Dumeaux, Terèsa Duverger, Marcèu Esquieu, Frederic Figeac, Bernadeta Fournié, Rogièr Gaston, Patrici Gentié, Joan-Felip Joulia, Max Lafargue, Joan-Pèir Miner, Renat Rasset, Vincent Rivière, Lucia Roulet, Maud Séguier e Martina Tardif.*

- Lo Burèu elegit pel Consèlh d'Administracion en 2012 : *Pèire Boissière* President ; *Bernat Bergé, Olivèr Caponi e Vincent Rivière* Vici-Presidents ; *Patrici Gentié* Clavaire ; *Frederic Fijac* Clavaire-adjunt ; *Lucia Roulet e Terèsa Duverger* Secretariás ; e *Marcèu Esquieu* President d'onor.

OMENATGE a Enric GARRIGA TRULLOLS

Lo 17 de novembre de 2011 l'Eric nos quitèt. L'E.O.E. que pèrd aquí l'amic de totjorn, lo fisèl companh de las bonas e de las marridas passas, l'artisan incansable de l'amistat occitanò-catalana li dedicarà l'escòla venenta. Publicam aici las paraulas pronunciadas pel Bernat a l'ocasion de l'omenatge que li foguèt rendut aqueste estiu, qualques meses abans la siá partença.

Escòla occitana d'estiu, Vilanuèva d'Òlt, lo 18 d'agost de 2011

Nosautres, a l'Escòla, avèm per costuma de far d'omenatges als vius, tant que son vius, e non pas als mòrts, quand son pas mai aquí per recuelhir la frucha del siu trabalh. L'an passat èra lo Marcèu, ongoan es tu, Enric.

Enric, pel primièr còp dempuèi 35 ans, ongoan, sès pas present entre nosautres a'n aquela 37ª Escòla Occitana d'Estiu. Sès pas aquí e i sès tant as marcat de la tiá preséncia, del tiu trabalh, de la tiá persona la nòstra Escòla. L'òbra de ta vida es totjorn estada de desenvolopar l'amistat occitano-catalana pels rescontres, pels escambis entre los dos pòbles. La desenvolopar en promòure la cultura e la lenga occitana en Catalonha e a l'encòp en fasant se recontrar Occitans e Catalans. Escambis culturals, escambis lingüistics, òc ben, mas tanben e sustot ligams d'amistat entre las personas.

As comprés que l'Escòla Occitana d'Estiu podiá èsser un luòc de tria per aquela coneissença recipròca, aquel afraiment que ne somiavas al C.A.O.C. As fait la promocion de la nòstra Escòla en Catalonha. I as menat de centenats de Catalans. L'as sostenguda, ajudada a cada còp qu'èra dins la marrana. Nos as fissat a cada còp que nos alassissiam, que nos acossomissiam o qu'anavèm francimandajar.

De la nòstra Escòla Occitana n'as fait una Escòla Occitano-Catalana. Sens t'estalbiar, en nos balhant una leiçon de las bonas de militantisme, de devocion, de teneson, as capitat de teïsser ligams fòrts, vertadièrs, concrets entre los òmes e las femnas que vivon dels dos costats de la montanha. As contribuït a esfaçar del libre de l'istòria las regas qu'avián ensajat de nos desseparar.

Enric, mercès a tu, avèm amassa bastit Euròpa, non pas l'Euròpa del mercat e de la finança, mas la dels pòbles que vivon quilhats, dins la dignitat e la frairetat.

Enric, te disi, te disèm totes a l'an que ven.

Uèi, quaranta ans aprèp ... vaquí çò qu'ei encapat, que vèsi pas que quatre solucions :

- los parents volián puslèu de merguez.
- la salsissa, la cal eissugar aprèp la pesca.
- a Sauveterra, la cal puslèu amassar dins los bòsques.
- lo quasèrn de catequisme aviá balhat un gost a la salsissa .

Felip DEPAIRE

Frasas mòrtas de rèira sason

Un còp èra, sabiái dire las causas, sens quitament i pensar, sens forçar brica. Tanlèu pensadas, enregadas, tanlèu ditas, mas paraulas ! Quora una, quora l'autra, me venián, coma bèstias que s'amassan al pas del prat, e se van jaire a la jassa, lo moment vengut, per se far molzer...

Ara, los mots, mai d'un còp, me mancan e me quitan mut. E me tòrnan, a butidas, sonque mot bistòrds, frasas malautosas...

***

Erem totes arremosats, los de l'escòla, dròlles e dròllas, dins la glèisa de Nautafaja.

Lo quite regent, nos i aviá menats, en silenci, dos per dos, a l'entèrrament de nòstra companha, la pauròta, mòrta en qualques jorns, a uèit ans, d'un mal que los medecins lo garissian pas : la poliometita, diguèron...

Sul bancairon redde de casse que me macava las patèrlas, agachavi ieu.

Doç que doç, al dessus de la caissa estreita, agachavi lo fumarèl d'encens que pujava amont-naut... abans de nos quitar definitivament e dins lo rai de lum tot daurat de la veirièra, s'esperlongar...

***

A lā vòta de Nautafaja, lo darrièr dimenge de setembre, que daurejavan los vinhals, mos parents me i menèron, tot crane e vergonhós, de tant de monde festejaires...

La vesinalha atropelada s'amusava de me far parlar.

« Coma es escaravilhat per son atge, aquel pichonèl ! »

Ieu, contra ma maire, tot vergonhós, me sarravi.

Dins lo mèma temps, afadida, la drolalha cridassiera, entre las femnas s'enfonilhava.

Me i fasián las còrnas, envejoses, los polidets, e quora un, quora l'autre, per las pelhas me tirassavan...

Honts: Aqueth conde de la tradicion gascona de Sent-Esperit qu'estó sauvat deu desbromb en 1941, malurosament en Francés, preu Renat Cuzacq, dens lo son « Panorama de la literatura gascona de Baiona ». Que'm soi esforçat de l'arreviscolar en gascon deu parçan au parat deu second Hestenau Gascon de Baiona, lo 8 de julhet de 2011.

Miquèu BARIS

N'am traversat nau lanas – Com e morin dotze landés de Sent-Esperit.

Sèi un incomprés

Coma cada dimecrés, davalavi la còsta cargat de mon cartable, lo del catequisme. Sentiment de libertat d'aquel que se va far cagar. Mièg content quand mèma qu'aprèp lo caté, i aviá la pèsca sul pont. E mai, me teniái la moneda setmaniera per tornar lo bistec a l'ostal, e qualques bonbons en mai.

Lo catequisme se debanèt coma a l'acostumada : cagant. Comprèni totjorn pas qu' i agèsse un tipe en naut setat sus una nivol.

Alavetz, de la caminada al pont de Lemança, i a pas que vint mètres. Los companhs mescrecents èran jà a l' òbra qu' èran d'eles qu' aprestavan las canavèras a nosaus los crestians. Coma a l'acostumada, òm agantava pas res, qu'erèm de pescairòts, çò disiá lo paire.

Mas aquel jorn, coquin de sòrt ! Tot d' un còp, del rajòl prigond, nos davalèt un bestiolàs ... d'un quinzenat de mètres de long . Jà, vos entendi pensar que fau lo flin-flau e que me cresètz pas gaire ... Nècis !

Vos caldriá saber qu'a Sauvetèrra, la maselariá tanben, èra a costat de Lemança . E cal dire las causas coma son, la salsissa es un peis de bon pescar. Ço primièr la te cal ferrar bravament, te malfisar que s'engulhèsse pas dins un cròs, que te copèsse pas lo fial puèi tirar plan planet que se defend pas gaire.

Aviam que de nos partejar aquela pesca , la del sègle.

Caquelà, èri tot sol d'aver de tornar la carn a l'ostal.

M'en carguèri un bèl detzenat de mètres, a far petar lo cartable de catequisme. Ambe la moneda estalviada, anèrem al brutle a l'espiçariá. E bonbons e chuquetas a bodre pels pescafins.

Pugèri a l' ostal content coma una pola qu'auriá trobat un cotèl. Dintrèri en ço mèu coma un «Conquistaire», d'aqueles que te tornan lo burre e l'argent del burre. E per afortir ma capitada, anguèri sul pic dins la cambra, en daissar lo cartable sus la taula de la cosina.

La seguida, i compreguèri pas res. Lo papà me balhèt un butasal de primièra, e la mamà ...de bramar que bramaràs !

***

Quand prononcèri aquelas paraulas, aqueste estiu, a Vilanuèva d'Òlt, a la 37ª Escòla Occitana d'Estiu, sabiái pas qu'èra lo darrièr còp que te parlavi del tiu vivent.

L'Escòla Occitana d'Estiu es en dòl. A l'intrada de l'ivèrn, la Granda Dalhaira t'a pres, Enric. Demoram nosautres amb la dolor de la pèrda d'un just, d'un valent, d'un amic. Demoram amb la memòria, lo tiu eretatge, la tiá òbra, lo tiu esperit. Demoram amb la vida que contunha.

Ara, Enric, mentre que jases en patz, nosautres nos cal continuar, es lo nòstre dever, sul camin qu'avèm seguit, amassa, man dins la man, pendent 35 ans.

D'amont naut la tiá estela que i luis nos acompanyarà, ne sèm segurs. D'amont naut, Enric, demoraràs prèp de nosautres, dins los nòstres còrs, per que posquam dire longtemps, totjorn : «Visca Catalonha, visca Occitania !»en memòria de tu.

Bernat BERGÉ

Un remembre per un "tresen pepin" per ieu

De pepins, normalament, n'i a dos. E son los paires del paire e de la maire.

Ieu, dempuèi plan jove, n'aviái tres, de pepins. Aviái un pepin de mai, que m'apreciava, que me sonhava quand èri luènh dels parents, que m'ajudava en çò que podiá, que risiá amb ieu, que me compreniá, que sabiá tot çò que m'arribava sens cap de paraula, sonque un agach...

Gaireben seissanta ans nos separavan : èrem pas d'amics, èrem pas familia, èrem pas companhs, pas collègas, me considerava quitament pas solament una coneguda, una treballadora...

E èra sénher Garriga, l'Enric, mens formalament ; lo president del CAOC e de l'IPECC, qui m'estrenhèt plan fòrt a la causa occitana, qui m'encoratgèt avançar en projèctes qu'abans m'imaginava pas, qui m'escotava, me demandava ; qui amb un agach o un sorire, m'abraçava.

Un "pepin". Me l'adoptèri, e coma aquò l'ai aimat, e l'aimi... Lo mieu "tresen pepin"..., dirèctament jamai li o aviái dich. O sabriá ? ... Qual sap, degun jamai o sabrà pas. Degun jamai sabrà qué disián aqueles agaches que partejàvem. Sabi que sabiá de ieu, de causas que fòrça autres sabián pas. Sens demandar, sens cercar, en escotant solament, en observant, en sentint...

Totes lo remembraràn coma catalanista, president de l'IPECC,

combatiu inlassable, viatgèr insaciable ; totes l'auràn en lo remembre coma occitanista fèrm, trabalhador, inlassable...

Ieu lo remembrarai coma la persona qu'èra per ieu : catalanista, òc; occitanista, òc; trabalhador, gaujós, confiat, intelligent, perfeccionista, sociable, combatiu, reivindicatiu, generós, testut, ambiciós, encoratjant... Un grand òme, una granda persona, un "tresen pepin" per ieu.

Meritxell PUEYO

***L'estre / La chose* de Miquel DESTIEU**

Qu'es aquel afar ? Qu'es aquel *Estre* que ven de sortir a las edicions «Gros Textes» amb una revirada francesa que te fai passar *l'Estre* a la quita *Chose*. L'èstre, lo tipe qu'es l'autor de *l'Estre*, aquò's Miquèl Destieu. Los tèrmes d'Autafaja, en Agenés naut, l'an vist nàisser, e dempuèi lòrs lo monde l'a vist córrer. Mas qu'es aquela «ontologia» particulara que nos prepausa Destieu dins los tròces denses d'aquel recuèlh poètic que ven de recebre lo Prèmi Pau Froment 2011 ?

Çò prumièr, i a la lenga: «*Tornar a-n-aquela lenga coma morir*». Per viure, en fait. Per cercar fòrt e mòrt la ressonància dels afars de la vida e de l'univèrs dins çò qu'òm es, çò qu'òm assaja d'èstre sus la tèrra dels òmes. La lenga, de segur, la de las experiéncias prumièras, la de l'enfança. Una lenga qu'es a se pèdre, dins son quite monde que s'avalís. Una lenga, en mai d'aquò, qu'escapa, que s'aluèna quand òm dralha un pauc pertot. «*L'absolut es aquí, quand i sèm pas* .» Alavetz - coma en cò de tot vertadièr escrivièr çaquela- es una lenga que la cal tornar inventar del dedins. Aquò's ben per causa que Destieu ferralha ambe los mots coma lo faure d'Autafaja, lo Raol, sus son enclutge. Aquò's per causa que mascanha creadoirament, Destieu, ambe lo dire sieu e que, atal, dins la quita carn de las paraulas, a tustals, i fai amb *l'Estre*, per tal de l'arrapar, de lo fiblar, de lo plegar coma cal, -non sens ironia pr'aquò : «*Io n'èi pas los mots e quand m'arriba de los lançar, me tòrnan que me poirisson. Mès teni un biais singulier per ne nosar quauques-uns dambe lors braces e cambas. En primièr los fau trabucar e un còp per tèrra, te los ençaucli d'acièr. Sul pic bòtjan pus o ensajan un pauc per far mina d'èstre colhonats. Coma los teni bravament, ne finisson de pernebatre nervosament. Alavetz, de romècs, d'ortrics e de brancas s'enclausan sus delses dunc'al moment que cridan : «Arrête !» Mòli, ara que sèi sur de daissar traça durabla .*

«*Mais t'es con toi !*» d'una votz intranquila, mièg bèstia.»

hemnòta, arren qui posqui retièner un brave landés e hà'u daishar los amics...

E tots, las mans en cocuron, que lançan aperets retrenidors. Que lutzèran lo pè deu cèu. Arren ne pareish, arren ne mauta.

Totun, dens lo jorn qui s'escon, qu'entervèden ua espècia d'edicule... Qu'i galòpan... Un putz !

En tot clinà's suu bòrd, lo Pascalon de Cantagraulhas, un fin braconaire qui n'avè pas lo son parièr tà seguir lo pè deu gibier... e deu guardacaça, que's ved, dens l'aiga miralhanta, un auburi brumós.

Segur que lo parellhan, esvarjat preu flaquèr e per la calor, qu'a volut béver au putz. Un còp de holia, que'vs disi... Lo praube que s'a devut pèrder lo suscipiat.

« Ne daishan pas los amics dens la pena. Lo putz qu'es pregond, mes qu'èm nombrós e hòrts... E, en tot suspéne'ns los uns aus auts, qu'arribaram ben dinc a l'aiga, segur », ce's pensèn los dotze gojats.

Dit, hèit ! Lo Ninon de Curapipa, larg com ua barrica, fòrt com un bueu, e tinhós com ua mula, que's gaha la hica deu putz. Lo Peiton deu Prolhatar, qui n'èra pas guaire mensh hòrt qu'eth, que se l'arrapa las camas. E puish tots los auts... dinc a formar ua cadena trantalhanta qui devarava dens la pregondor deu putz.

Tà aténher l'aiga, que se'n mancava de chic, just la hautor deu Francilhon de Plantapunta qui, au son torn, passant de còs en camas e de camas en còs, enterprenó la devarada.

Que i avó ben quauque « Diu vivant », quauque « Hilh de puta », o quauque « Macarèu », dab quauques auts arneguets plan sentits, quan quauque nas estó un chic esglachat e quauqua aurelha escarpida, mes, fin finau, l'operacion que s'aviava de cap a iva escaduda cèrta.

Lo Francilhon que n'èra a la mitat de la devarada quan, deu haut de la cadena, la votz sharra deu Ninon de Curapipa e's hasó entèner : « Ne me'n pòdi pas de mei ! Las mans que se m'escòsen. »

Alavetz, lo Francilhon de respòner dab un bon arrider : « A tu pegòt ! N'as pas sonque a t'escopir dens las patassas. »

Atau que hasó, lo brave Ninon, preu malaür de tots.

Quauques crits d'angoisha, un gran « flòc », quauques arròus au ras de l'aiga, e puish... lo gran silenci.

Qu'es atau que, de cap a 1855, dotze landés de Sent-Esperit-deu-Cap-deu-Pont e's neguèn suu camin de la lana, eths qui volèn anar mei luenh que Capberton, mei luenh que Soston, mei luenh que Mamisan... Qu'èran sonque onze au comptar deu Juston de Crabamòrta, purmèr prèmi d'aritmética a l'escòla deus frairs, mes qu'estón totun dotze a negà's... per aver desbrombat que « jo » n'es pas iva chifra... o bilhèu per non pas ac aver james sabut !

òmis coratjós. Qu'estón dotze a gausar partir. E que's hiquèn lo camin devath los pès. E caminar, e caminar, e caminar...

Òc, que partin, los dotze landés, plan mei luenh que Capberton, plan mei luenh que Soston, plan mei luenh que Mamisan, plan mei luenh que... Mes a çò que serveish d'ac díser, qu'ac vederam a l'arribada !

Que partín, acompanhats preu cant de las cigalas, devath un beròi sorellh. Que hasón carrisquejar las garbalhas e lo sable devath los pès. Que flairejava bon la gema qui shudava deus pins, e lo bruc eslorit qu'ac embaumava tot adarron...

Totun, a sococ, lo besonh de's pausar que's hasó sentir. Los arms qu'èran flacs, las ganurras qu'èran secas... Que's sedón en aròu au miei d'ua artiga. Que calè agergà's las fòrças. Lo cujon que passè de mans en mans, dab lo pan sec, los tròç de shingarra cuèita de la velha, e lo hromatge de Postanhac... E puish que batalèn ua bèra pausa abans de s'esténer sus un lheit de heuç, en pensant a l'aviéner, a çò qu'anavan trobar mei luenh que Capberton, mei luenh que Soston, mei luenh que Mamisan...

Tot a trac, lo Juston de Crabamòrta que's quilha de pès e que demanda lo silenci. Qu'èra lo capdau arreconegut de la tropa, pr'amor qu'èra lo mei goarrut... e lo mei avisat tanben... com ne testimoniava lo prèmi d'aritmética qui s'avè obtienut quan èra joen, quan los parents, qui èran sartos, e l'avèn podut pagar l'escòla deus frairs.

Alavetz, après aver espiat adarron totas las caras viradas de cap ad eth, que disó : « Qu'èram dotze quan èm partits. Èm segurs qu'èm tots aquí ? »

E com èran tots seduts en aròu, lo compte que pareishè aisit de har.

Alavetz, lo Juston, en tot trucà's la peitrina, que disó : « Jo » tà començar lo compte, puish en puntejar lo lecatopin de cap au son vesin de dreita, que disó « un », puish « dus » tau seguent, e atau en seguint dinc a esquèrra.

E que'n trobè sonque onze.

« Que'm soi enganat ! », ce disó en arríder, e que tornè començar : « Jo, un, dus, tres... » E enquèra onze.

Un chic blanquishòt de vira-sang a la pensada qu'un companh e s'èra bilhèu esbarrit, que hè un tresau comptatge : « Jo, un, dus, tres, quate, cinc, sheis, sèt, ueit, nau, dètz... » E tostemps onze.

Segur qu'un parellhan e manca a la crida ! Esbarrit ? E on ? Totun, en cors d'etapa, sonque pinhòts, cassiòts, brana, gèstas, heuç, e sable... Pas nada aubèrga, pas nat estanquet, pas nada gojatina o

Dins aquela adralhada esquerrièra, aquò's totas las situacions, totas las experiéncias de la vida-vidanta que convòca Destieu a bèl talh de paginas, ambe l'umanitat qu'a pogut rescontrar çai o lai - i tornarem : es un afar central- mas tanben tot çò pus mendre, tot çò que fai la vida umila dels endreits : « *Una tronçonusa al luènh que chincholha contra quauques còps de fusilh* », sens oblidar los alimans, mai que mai « *las agaças, los corbàs, los gais, los tais, los rainards... tots aquels vesins de casals qu'an ajut lo bon gost d'èstre maissants a minjar.* » L'Estre aima la salvatgina...

Om zo vei, aquò's pas aquí un afar lisque e coladís, una poèsia polida claufida de lirisme atendent, un enième « cant del país » dins la lenga de l'endreit ! Aquò's tot al contra una conquèsta malaisida e malsegura, una victòria trastejaira sus la pèrda e sul neient, dins un parlar rufe, trantolaire, que totjorn escapa a sos lòcs d'enraïçament e totjorn t'escapa. Destieu fai de fautas - « *L'ortografa e ieu fai bèla pausa que sèm brolhats* », çò ditz-, de còps que i a francimandeja - « *Que lo francés i angue se lo gascon pòt pas i anar !* » - : tot aquò, donc, es pas lingüisticament corrècte, e poèticament enquèra mens. Aquò's pas corrècte, rai, sonca que la vida tanpauc 'mageni ! L'Estre, fonsalament, es pas corrècte, L'Estre assaja d' « èstre », ni mai ni mens : a paupas, a brigalhs de cèrca e de tustals . E òm devinha l'enjòc màger d'aquel escriure : un afar vital, ont l'autor se jòga tot simplament la pèl. Sonca que s'i cal pas enganar : empacha pas que l'entrepresa siá, a còr de fracatge, remirablament endevenguda : amb un ritme, una pulsacion e un « son » magnifiques : lo son de *L'Estre*.

Mas *L'Estre*, e la lenga, aquò's tanben l'existéncia e lo parlar dels autres, d'aquels que Destieu a escotats, el qu'a ausit çò que d'acostumada òm ausís pas, en cò d'aquels que las endevenenças de la vida e lo malur los an gandits per òps dels univèrses dits « normals ». Destieu a ausit d'efièit una paraula inausida e sovent literalment inausibla: la paraula a l'encòp empenada e brigalhada, la paraula *en patés* d'aquels èstres qu'eles tanben mascanhan per dire, per tòrcer los paures mots, per los articular demièg l'ostilitat e l'incompreson fonsala del monde. E aici, dins *L'Estre* de Destieu, aquels macats de la vida, parlan, Parlan escarsament, mas parlan pr'aquò dins la plenitud del parlar : Destieu los desrega a la negacion de lor èstre en los tornant a la vertat de lor dire dins la noblesa del patés, ausit, entendut, reconegut, aimat.

Om z'aurà comprés, *L'Estre* es pas lo resson d'una quèsta redusida a-n-un individú, a-n-un « èstre », es la cèrca fonsala d'un sens que tintaina l'umanitat, -universalament, se volèm emplegar los « grands mots » que Destieu los aima pas tròp. En fait s'i cal pas enganar,

aquela cèrca, e mai carcanhaira, es pas jamai amodada d'un biais pe-suc, dramatique. Lo quistaire metafisique es tanben un cosinièr - un que «*dins la coja vei de'n primièr la sopa*» - e un remirable cosinièr de l'escritura, d'una escritura qu'es un bonur tot lo long del libre. Un escapolon per acabar : «*La figura culinària de la metempsicòsa : la ratatolha. De rèstas pro aptissents per donar l'enveja d'una recomposicion.* »

Bon apetés!

Joan-Pèire TARDIU

Extrach :

A dus pas de la cura s'estira una paret ont se sarran los limaucs. Lor i cal d'auratge per cornar.

Sèm dimenge, totes ataulats per gostar en silenci las bestiòlas que la boca ne peta d'èrbas frescas, amb una odor de mineral gris. Puèis se pausa pel mièg un gibier. Anuèit son de perdrics amb lors legumas del casal, es colhon de zo dire.

Pausa. Los òmes quiton còrrer la lenga dels tèrmes, que se pòt pas contar autrament çaça, pesca, fadasas.

Fromatge de vaca e per ne finir, una tortièra amb un brin d'aiga de vida, pas mai d'un det a cóser puèis que sèm a l'ostal de la costurièra.

N'aurèm jama pro d'aquel astre, que lo temps, del tanben, fai son cosinièr.

Miquèl Destieu, *L'èstre / La chose*,

texte occitan et traduction française,

Éditions Gros Textes -05380 Châteauroux-les-Alpes.

11 € - Prèmi Pau Froment 2011 - <http://grostextes.over-blog.com>

Verdas joncadas

Las carrèras diurián florir

Tan bèla nòvia vai sortir;

Diurián florir, diurián granar

Tan bèla nòvia vai passar !

Jansemin

Los vesins venguèron arser per copar las cimas de las laurièras que grelhan al fons del meu casal.

Ne'n soi tot regaudit ; aquelas fuèlhas lisas, lusentas, d'un verd pallinèl, per un còp van servir a quicòm.

Emplenèron de sacas, m'expliquèron qu'anavan causir las fuèlhas mai polidas, las expandir al fresc dins lor cava dinc'a uei que va se maridar totara lor cosina e que i vòlon far una brava joncada.

De la finèstra alandada de mon burèu los tres còps de la messa venon de picar al campanal de la gleisòta del vilatge e m'arriban d'alenadas nolentas de joncadas de quand èri pichonèl...

Coma se vetz, l'influéncia dels Trobadors es estada considerabla. Non solament an fait dardalhar sus tot l'occident lor engèni pròpi, mas an tanben fait nàisser la poèsia nacionala de mai d'una nacion.

Andrieu LAGARDA

Com e morín dotze landés de Sent-Esperit

Un còp èra, sus la lana de Sent-Esperit-deu-Cap-deu-Pont, un ligòt de landés qui vivèn un chic a l'estrem deu vilatge. Que valeré mèlher d'iser qu'assajavan de susviver. L'ahar que's passè juste après lo gran aram de colerà qui avè desbaratat lo parçan de cap a 1850. E lo Pèir Hugas n'avè pas enquèra apitat la soa teulèra de cuchòts de Tarnòs. Los pins qu'avèn bèth començar a vèder granòts, l'amassa de la gema ne's hasè pas alavetz de faïçon sistematica. Tà's ganhar lo dequé, que i avè sonque quauques camps de milhada sus un terrenh sablut. Los cabelhs ne vadèn pas plan gròs, e los cocuts e los pinsans que s'ac chapavan tot abans la seguèra. Engreishar poralha tà la véner au marcat, n'i calèva donc pas tròp pensar... Iva vielha canta d'aqueth temps que rapèra ce'm sembla la hèita : «*N'auram pas milhada enguan, non n'auram pas milhada...* »

Que i avè totun quauquas vacas marinas qui peishèvan toja, heuç e auguicha, entre lo borg e la mar, en libertat au miei de las la-guivas e de las palivas. Quan veteravan, qu'èra a qui podè gahà's lo vetèth, se l'arpastar dab bren de blat... e, quan èra pro bèth, anar-se'u marcandèjar dab los carnissèirs de Baiona. Com èran valents e goarruts, e plegadís e tilhuts com gats magres, que trobavan tanben pro soent a s'embauchar com carrics au pòrt d'Ador, e quan la paga cadèva, que sabèn hestèjar a l'aubèrga deu Molin. Qu'aimavan tot çò de bon. Que's galafravan tant que n'i avè : hitge de guit, confit d'auca, moleta de cèths o de lecassinats a la sason, murlats farcits pescats au chop a la barta, entercòsta grasilhada dab escalonhas, hromatge de Postanhac... E que s'ahrescavan la ganurra dab vin vielh de Polhon. Aquò qu'èra quan tot anava de plan e tant qui avòn sòus !...

Mes, que vs'ac èi dit, lo temps de la magrèra qu'èra vienut. Los solèrs e los graièrs qu'èran vuèits, los guardaminjar, los cabinets e los cerèrs tanben. Praube monde, qu'èran tots ahamiats, e Diu sap s'èra mauaisit de se n'acostumar ! N'avèn pas mei lo mendre ardit au pochòt. Desempuïsh mei de sheis mes, n'avèn pas avut nat vaishèth a cargar o a descargar au pòrt.

Los nòstes landés qu'èran totun valents. «*Lo monde qu'es gran, la tèrra qu'es arredona, e a fòrça de caminar qu'arribaram ben çà-o-là on e'n's poderam ganhar lo dequé...* » ce's pensèn aqueths

Bartolomeu Zorzi, lo genovés Bonifaci Calvo, lo mantovan Sordel, que devián èstre los predecessors e mèstres de sant Francés d'Assisi e dels poètas de « Dolci stil nuovo ».

Los Italians cultivats, doncas, èran noirits de literatura occitana e Dante, coma plan d'autres, escrivíá e parlava nòstra lenga a la perfeccion. Era causa normala que compausèsse dins aquela lenga, - qu'èra alavetz un idiòme pro unificat per èstre lo de tota l'Euròpa cultivada. E seriá estat normal qu'ajustèsse tota son

Gravadura de Boticelli

òbra a las qu'aquela lenga aviá fait espelir dins son país. Mas acordèt fin finala sa preferéncia al sieu dialècte nadalenc, lo toscan, qu'èra pas gaire encara desbosigat, mas que sos caps d'òbra immortals anauçaràn al punt de ne far la lenga de totes los Italians.

Fa pas de dobte que l'admiracion portada per Dante als Trobadors determinèt sa vocacion de poèta e qu'aja contibuit prigondament al caractèr de son òbra....

*

La literatura italiana es pas la sola a èsser nascuda a l'imitacion dels Trobadors. Plan abans - a partir de 1150 - la lirica francesa - la de la França del nòrd - èra venguda al jorn dins la dralha dels poètas nòstres. Introduïta e favorisada per la reina Alienòr d'Aquitània e de sas filhas, la poèsia d'òc inspirèt los « Trouvères » que, dins lor parlar local, compausavan segon los genres practicats per sos modèles : cançon d'amor, alba, pastorala, cançon de crosada... Ne seguissían tanben l'exemple per çò qu'es de la forma, de las melodias, dels tèmas emai de l'ideal de cortesia. Atal s'illustrèron entre autres Chrétien de Troyes, Huon d'Oise e Conon de Béthune.

La poèsia de lenga alemanda - la dels Minesänger, autrament dit « cantaires de l'amor » - a tanben sas originas dins la poèsia occitana. Espeliguèt a l'encòp jos l'influéncia dels Trobadors emigrats en Euròpa centrala coma Pèire Vidal e Gaucelm Faidit, e mercés al sejojn dels alemands venguts en Dalfinat e Provença qu'èran alavetz tèrras d'Empèri : Frederic Barbarossa èra estat, coma òm sap, coronat a-n Arles.

Un pauc pus tard, a l'exemple de la produccion occitana, apareguèt e floriguèt dins la peninsula iberica una poesia utilisant lo dialècte gallego-portugués. Es en galician que, emai siá rei de Castilha, lo rei poèta Anfós el Sabio escriguèt sas « Cantigas de santa Maria ».

Assisti ma mamè que pòrta una saca bèla d'aquelas que servisson a pesar lo blat al temps de segasons.

Nos enanam dins los camins prigonds que de cada costat regrelhan d'ormenadas e aquí a bèls punhats rasclam las tiras per recaptar un fuelhum verd e rasput que nòl un pauc a tèrra aspra e bolegada.

La saca lèu ven pesuga.

- *Auriá calgut far seguir lo carriòl !* Çò ditz ma mamè.

Çaquela trigossam a pro pena dins los arrodals assedats del caminòl nòstra preciosa culhida dinc'a l'ostal.

Es que n'avèm pas en çò nòstre de laurièras sonca un pè de bois mas que servam per la messa dels Rampalms. E doncas fasèm la joncada ambe de fuèlhas d'orme.

Sabi pas encara qu'aquel arbre a sa noblesa, qu'es jos el que se tractavan los afars màgers de la vida, que se ligavan las promesas d'acordalhas.

Sabi sonca que la fuèlha d'orme mesclada a la brenada servís a apasturar los tessons e... a far la joncada...

Ma mamè copa de ramelets de ròsas blancas al sol rosièr de l'ostal que monta cap la paret de la fornial.

Assetat jos lo tilh l'ajudi a despolhar cada flor, petala aprèp petala.

L'aire es doç a s'estavanir.

Mesclam atal fuèlhas e flors, emplenam una desca e menimosament escampilham sus la rota lo nòstre tresaur.

L'ostal nòstre es la darrèr abans la glèisa, a rasis de la caminada, ma mamè se fa un punt d'onor de far la joncada per cada nòvia de l'encontrada.

Mon darrèr trabalh es de susvelhar que digun angue pas degalhar nòstre tapís flame-nòu. Quand vesi una veitura bracegi tant que pòdi per tal de la far alentir. Un còp quitament poguèri pas far gandar las vacas del vesin ; me caguèron dins la joncada...

A l'ora qu'acabi de t'escriure, las laurièras de mon casal an fachas lor ofici, traulhadas son las fuèlhas ; frostidas pel trapadís del cortègi ; lo vent e la secada acabaràn de las avalir.

Aquò rai, los nòvis son passats sus la joncada de las laurièras del casal meu.

Verdas joncadas, cadenas liuras de l'amor...

Max LAFARGA

ZODIAQUE D'ÒC

Aquels poèmas son estats escrits pels mainatges de 5^{ena} de la Seccion bilingüa del collègi de Pena d'Agenés, al torn de tablèus creats en classa de 6^{ena}. Coma aviam estudiat de poèmas sus l'animalum, puèi legit "Bestiari", lo recuèlh de Max Roqueta, es estat decidit de li trenar un omenatge ambe dotze tèxtes d'escolans. Coma d'unes mainatges de 6ena avián pas contunhat l'occitan (mai que mai de debutants), a calgut fargar collectivament qualques pèças del copa-cap...

Los bessons

Cadun a son besson
Cadun a son resson de l'autre bòrd

Lo mainatge de lutz
Sap son frair dins la nuèit

Lo mainatge de nuèit
Sap son frair dins la lutz

Cadun a palpas cèrca l'autre
Per l'abraçar

Collectiu

Lo cranc

Quicòm ranqueja per la plaja
Quicòm encoirassat

E 'quò patrolha dins l'escruma
E 'quò s'arrapa pels rocàs
Quicòm ranqueja

Un cur encoirassat
En cèrca d'un còs a trevar

Un cranc

*Lo regent,
a la demanda dels dròlles*

Lo lion

Lo lion
Bèstia dels sables
Es fièr
De portar la corona
De son pair lo solelh
Es fièr
E sol dins aquel reiaume de rais

Alavetz donariá
Tot l'aur de la savana
Per trobar una liona
Una liona de luna
Una liona de nèu
Per apasimar lo fuèc negre que lo crama

La Vèrge

La Vèrge
Del calabrun
Es filha nusa de l'escur

D'una penche d'estelas
Pacientament
Sa mair
Alisa la nuèit de sos pièls

Collectiu

Tota l'exposicion sus :
<http://loiseaudefeudugarlaban.blogspot.fr/2012/04/zodiaque-en-pays-doc.html>

Collectiu

Dante e lo dardalh dels Trobadors

Per balhar un exemple del prestigi de nòstra lenga dins lo pasat, se cita sovent l'exemple de Dante que l'utilizèt per part dins sa « Divina comedia ».

Cadun sap que Dante, nascut a Florença en Toscana al sègle XIII es un dels pus grands poètas de l'Umanitat. Cò que caldriá precisar es que d'aquel temps, dins son encontrada coma tanben dins lo demai de la peninsula, los trobadors occitans èran ençò sieu. En mai d'aquò, l'Italia aviá sos trobadors coma n'avián las provincias de l'autre costat dels Alps : Lemosin, Auvèrnha, Gasconha, Lengadoc e Provença. Poiriam citar, demest los pus famoses, lo venecian